

NEDEN İSTANBUL TAHKİM MERKEZİ?

Why Center for Arbitration in İstanbul?

*Prof. Dr. Ziya AKINCI**

I. Genel Olarak

Milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tahkim oldukça sık başvurulan bir çözüm yoludur. Milletlerarası uygulama dikkate alındığında, milletlerarası ticarî tahkimin kurumsal olarak (enstitü tahkimi)¹ veya herhangi bir kuruma bağlı olmaksızın (ad hoc) gerçekleştiği görülmektedir.

Kurumsal tahkimde, tahkimin cereyan edeceği kurumun önceden hazırlanmış yargılama kuralları vardır. Taraf iradeleriyle düzenlenmemiş hususlar, bu kurumun kurallarına göre yönetilecektir. İşte, böyle bir kurumun organizasyonuna tâbi olarak ve bu kurumun tahkim kurallarına göre yürütülecek tahkim, kurumsal tahkimdir (*Institutional Arbitration*)².

Milletlerarası ticari tahkim uygulamasında çeşitli devletlerde kurulan tahkim merkezleri, uyuşmazlıkların kendi ülkelerinde çözümlenmesi için rekabet etmektedir. Bu merkezlerden bazıları başarılı olurken, bazıları aynı başarıyı yakalamamıştır. Türkiye ve bölgedeki gelişmeler dikkate alındığında Türkiye’de kurulacak bir

* Galatasaray Üniversitesi Hukuku Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Kurumsal tahkim konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Şit, B.:** *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Ankara 2005, s. 5 vd.

² **Şanlı,** (Esasa Uygulanacak Hukuk), s. 69; **Birsel, M. T.** “Milletlerarası Ticarî Tahkim ve Türkiye”, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 1, S. 1, İzmir 1980, s. 101.

tahkim merkezi başarılı olabilir mi? Bu çalışmada Türkiye’de kurulacak bir tahkim merkezinin başarılı olması için gereken koşullar, diğer ülkelerdeki tecrübeler ile kıyaslanarak incelenmeye çalışılmıştır.

A. Milletlerarası Uygulamada Tahkim Merkezleri

Birçok devlette bir veya birkaç tane uluslararası tahkim kurumu mevcut olup, uygulamacıların hizmetine sunulmuştur³. Birçok ülkede yerleşmiş tahkim merkezleri bulunduğundan bu konuda rekabet oldukça fazladır. Tahkim merkezlerinden bazıları son derece aktif olup uygulamacıların sözleşmelerinde yaygın bir şekilde tercih edilirken, bazıları ise başarılı olamamıştır. Daha ilginç, uygulamada başarılı olan tahkim merkezlerinin birçoğunun, belirli bir ticari veya bölgesel özelliği dolayısıyla başarılı olduğu görülmektedir. Bu sebeple başarılı olan ülke ve yerlerin bu özelliklerinin incelenmesi Türkiye’de kurulacak bir tahkim merkezi için son derece önemlidir. Zira böylece Türkiye’nin tahkim merkezi olma konusundaki potansiyeli ve avantajlarının daha iyi değerlendirilmesi mümkündür.

Paris özellikle Türkiye’ye yakın olan bölgede en çok tahkim yapılan yerlerin başında gelmektedir. Bunda kuşkusuz Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Tahkiminin merkezinin Paris’te bulunması önemli rol oynamaktadır.⁴ Her ne kadar MTO tahkiminin Paris dışında yapılması mümkün olsa da, MTO Tahkim merkezinin ve MTO Tahkim Divanının Paris’te bulunması, geleneksel olarak Paris’i önemli bir tahkim merkezi haline getirmektedir. Belirtmek gerekir ki, Fransız mahkemelerinin tahkime olan olumlu yaklaşımı ve tahkim için uzmanlaşmış özel bir mahkeme bulunması, uygulamacıların tahkim yeri olarak Paris’i seçmelerinde avantaj yaratmaktadır. Yine

³ Dünyada tahkim merkezleri için bkz Şanlı Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2011, s.268 vd.

⁴ ICC Tahkimi ve kurallarıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. International and ICC Arbitration, Kluwer International 1990 ve A Guide To The New ICC Arbitration, Kluwer Law International 1998.

merkezi Washington'da olsa dahi, Avrupa yakın ülkelerin taraf olduğu birçok ICSID davasının duruşmalarının da Paris'te yapıldığı görülmektedir.

Milletlerarası tahkim uygulamasında ön plana çıkan yerlerden biri de Londra'dır. Londra özellikle deniz tahkiminde çok yaygın kullanılan bir tahkim yeridir. Uygulamada birçok konşimentoda tahkim yerinin geleneksel olarak Londra olarak yazıldığı görülmektedir. Ayrıca merkezi Londra'da bulunan LCIA⁵, milletlerarası tahkim konusunda uygulamacılar tarafından kabul görmektedir. Yine hububat ticaretindeki GAFTA, pamuk sektöründeki Liverpool gibi bazı sektörel tahkimlerin merkezlerinin İngiltere'de olması, Londra ve İngiltere'yi önemli bir tahkim merkezi yapmaktadır.

Özellikle Cenevre ve Zürih milletlerarası tahkim uygulamasında en çok seçilen tahkim yerleri olarak dikkati çekmektedir. İsviçre, ülkesindeki tahkim kurallarını "İsviçre Kuralları" olarak yeknesaklaştırmış ve uygulamacılara kolaylık sağlamayı hedeflemiştir. Bunun yanı sıra, MTO Tahkim istatistikleri dikkate alındığında Paris'ten sonra tahkim yeri olarak seçilen yerin İsviçre (Cenevre ve Zürih) olduğu görülmektedir. İsviçre'nin tahkim yeri olarak bu başarısının arkasında bir çok konuda nötr bir ülke olması özelliği, bir çok dil konuşulan bir ülke olması ve İsviçre mahkemelerinin tahkime olan olumlu bakış açısı gibi özellikler yer almaktadır. İsviçre, Türk tarafların dâhil olduğu tahkimlerde de yaygın olarak tahkim yeri olarak seçilmektedir. Yukarıda sayılan sebeplerin yanı sıra Türk taraflar için İsviçre ve Türk borçlar hukukunun aynı denecek derecede birbirine yakın olması önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca yine milletlerarası organizasyonların merkezi olması sebebiyle İsviçre spor tahkimi alanında da oldukça sık tahkim yeri olarak seçilmektedir.

Soğuk savaş öncesi dönemde doğu ve batı bloku ülkeleri arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynayan Stockholm, bu geleneksel rolünü soğuk savaş sonrasında devam

⁵ LCIA Tahkimi ile ilgili bkz. Şanlı Cemal, Figanmeşe-Ataman İnci, Esen Emre; Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2013, s.542.

ettirmektedir. Bugün eski doğu bloku ÷lkeleri ile yapılan sözleşmelerde, geleneksel olarak hala tahkim yerinin Stockholm olarak teklif edildiği gör÷lmektedir. Başka bir deyişle Stockholm hem batı hem de doğu bloku ÷lkelerine olan yakınlığını, soğuk savaş sonrasında da bir avantaj olarak hala korumaktadır.

Birleşik Arap Emirliđi ve özellikle Dubai Orta Doğu'daki en önemli tahkim merkezlerinden biridir. DIAC Tahkim Kuralları Türk taraflar da dâhil olmak üzere birçok devletten iş adamları tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca, yetki alanındaki uyuşmazlıklarda tahkime destek vermek üzere kurulan DIFC, birçok uluslararası uzman hukukçudan oluşan bir mahkeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortadoğu'da özellikle Arap ÷lkelerindeki taraflar arasındaki uyuşmalıklarda son dönemlerde daha çok dikkati çeken bir tahkim merkezi olarak Kahire, bölgedeki boşluğu doldurmak istemektedir. Diğer Arap ÷lkelerine kıyasla daha fazla uluslararası hukukçuya sahip olan Mısır, bölgedeki tarihi ve siyasi özelliklerinin de yardımıyla bir tahkim merkezi olarak ön plana çıkmak istemektedir. Ancak zaman zaman milletlerarası tahkim uygulamasının beklentilerine uygun olmayan mahkeme kararları ve ÷lkedeki güvenlik, siyasi problemler dolayısıyla Kahire'nin bir tahkim merkezi olarak beklenen gelişmeyi sağladığını söylemek, en azından şu an için söz konusu değildir.

Uzak doğu ve özellikle Çin Halk Cumhuriyetindeki sanayi ve ticaret hacminin devasa boyutlara ulaşması Hong Kong ve Pekin'deki uluslararası tahkim davalarının sayısını önemli ölçüde arttırmıştır. Ancak uzak doğuda gerçek anlamda bir tahkim merkezinden bahsedildiğinde en önemli ÷lkeni Singapur olduğunu söylemek gerekir. Singapur, özellikle nitelikli hukukçuları, tarafsız özelliği ve en önemlisi yolsuzlukla mücadeledeki başarısı sayesinde, bölgenin tartışmasız önemli tahkim merkezi konumuna ulaşmıştır.

ABD ve özellikle Kuzey Amerika'daki uyuşmazlıkların çözümünde AAA (The American Arbitration Association) önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca Washington bilindiği yatırım uyuşmazlıkları için ICSID Konvansiyonu'nun öngördüğü tahkim merkezidir.

Almanya güçlü ekonomisi göz önüne alındığında, milletlerarası ticarete çok önemli bir rol oynamakla birlikte, ekonomisi ile kıyaslanacak önemde bir tahkim merkezi olamamıştır. DIS Almanya için önemli bir tahkim kurumu olup, tahkim yeri olarak liman şehri olması sebebiyle Hamburg ve sanayi şehri olarak Frankfurt, Almanya'da en çok tahkim yeri olarak seçilen şehirler olarak gözlemlenmektedir.

Viyana, özellikle Avrupa'da nispeten sık seçilen bir tahkim merkezi olmasının yanı sıra Türkiye için Viyana'nın geleneksel bir önemi bulunmaktadır. Türkiye hakem kararların tenfizi hakkındaki 1958 tarihli New York Sözleşmesine taraf olmadan önce, Türkiye ve Avusturya arasında hakem kararlarının tanınması hakkındaki ikili sözleşmeden istifade etmek isteyen taraflar tahkim yeri olarak Viyana'yı seçmekteydi. Türk tarafların dâhil olduğu taraflarda hala Viyana'nın nispeten sık bir şekilde tahkim yeri olarak seçildiği görülmektedir.

B. Kurumsal Tahkimden Beklenenler

Bir kurumsal tahkimin kurallarına göre tahkim yapılabilmesi için, öncelikle tarafların söz konusu kurumu seçmesi gerekmektedir. Kurumsal tahkimde, tahkimin cereyan edeceği kurumun önceden hazırlanmış yargılama kuralları vardır ve taraflar kurumsal tahkimi seçmekle bu kuralların uygulanmasını kararlaştırmaktadırlar. Bu sebeple kurumun tahkim kurallarının tarafların beklentilerine uygun olması gerekecektir. Bununla beraber, belirtmek gerekir ki, dünyadaki tahkim kurumlarının kurallarını arasında büyük farklar bulunmamaktadır. Her tahkim kurumu, taraflara ve hakemlere önemli ölçüde irade serbestisi tanıyan ve milletlerarası tahkim uygulamasında kabul edilmiş prensiplerden hareket eden kurallar benimsemektedir. Bu sebeple, tahkim kurumları arasındaki rekabette kurallar arasındaki farklılık belirleyici olmamaktadır. Ama burada en azından tahkim kurallarının ve özellikle hakemlerin seçimi veya tahkime yargılamasına etki edebilecek diğer konularda milletlerarası tahkim uygulamasının kabul ettiği prensiplere uygunluk beklenecektir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlıkları tahkim merkezleri çözmez. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümlenmesi hakemlerin görevidir. Tahkim merkezler tahkimin idaresini sağlarlar. Hakemlerin atanması, reddi, yenilenmesi, süre uzatılması, tahkim yerinin ve tahkim dilinin belirlenmesi veya davaların birleştirilmesi gibi birçok önemli konuda tahkim kurumunun etkisi olmakla beraber, tahkim kurumları uyuşmazlığın esası hakkında bir fikir beyan etmez. Uyuşmazlığın esası tahkim kurallarına göre tayin edilecek hakem veya hakem kurulu tarafından çözümlenecektir.

Tahkim merkezi yargılama sırasında ve hakem kararından sonra belirli bir süre kayıtların tutulmasını sağlar. Tahkim kurumlarında yer alan sekreteryaya hakemlere ve taraflara daha iyi ve düzenli bir tahkim yargılaması için destek olacaktır. Tahkim kurumunun sekreteryası taraflar ve hakemler arasında iletişimi ve haberleşmeyi kolaylaştıracaktır. Tahkim merkezinin kuralları hakem ataması, reddi, görevden alınması, süre uzatımı gibi durumlarda mahkemelere müracaata gerek bırakmayacaktır. Böylece özellikle kötü niyetli olarak tahkimi geciktirmek isteyen tarafın tahkim süresini uzatması çabaları engellenmiş olacaktır. Ayrıca tahkim kurumu tahkim masraflarını belirleyecek ve gerekli avansları alarak, taraflar ve hakemler arasında herhangi bir para münasebetinin olmamasını temin edecektir.

II. İstanbul Tahkim Merkezinin Yapılanması

Tahkim merkezinin yapısı, tarafların merkezi seçmesinde önemli bir etken olacaktır. Bu sebeple kurulacak tahkim merkezinin yapısı, merkezin başarılı olmasını önemli ölçüde etkileyecektir.

Bu konuda ilk değinilmesi gereken hususlardan biri, tahkim merkezinin mali kaynağının nasıl sağlanacağıdır. Tahkim merkezinin bağımsız olması, merkezin milletlerarası kabul görmesi açısından önemlidir. Zira özellikle devletin veya başka bir kamu kurumunun etkisinde olan, bağımsız olmayan bir merkezin, milletlerarası tahkim merkezi olma ihtimali zayıflayacaktır. Buna karşılık, özellikle başlangıç döneminde tahkim merkezinin belirli bir mali desteğe ihtiyacı olacak ve muhtemelen merkezin gelirleri uzun bir süre

giderlerini karşılayamayacaktır. Bu sebeple kurulacak merkez özellikle ilk dönemler için mali açıdan devlet, kamu veya bir başka kurum tarafından mali açıdan desteklenebilir. Bununla beraber, mali destek alınması, merkezin özerkliğini etkilememelidir.

İstanbul tahkim merkezinin yapısı, İstanbul Tahkim Merkezi Yasa Tasarısı'nda düzenlenmiştir. Tasarıya göre merkez, Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetçi, Danışma Kurulu, Milli ve Milletlerarası Tahkim Divanları ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır.

Genel Kurul⁶, mesleğinde en az 10 yıl tecrübeye sahip kişilerden oluşacaktır. Bu kişiler toplam 20 kişi olmak üzere;

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin, ticaret ve sanayi odalarının göstereceği adaylar arasından iki, ticaret odalarının göstereceği adaylar arasından iki, deniz ticaret odalarının göstereceği adaylar arasından bir, sanayi odalarının göstereceği adaylar arasından bir olmak üzere toplam altı,

- Türkiye Barolar Birliğinin baroya kayıtlı avukatlar arasından seçeceği altı,
- Yükseköğretim Kurulunun seçeceği, tahkim konusunda uzmanlığı bulunan öğretim üyelerinden iki,
- Türkiye Bankalar Birliğinin seçeceği bir,

⁶ Genel Kurul yılda bir kere Ekim ayında üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alır. Görevleri şunlardır:

- Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu üyeleri ile denetçileri seçmek.
- Yönetim Kurulu faaliyet raporu ve bilançosu ile Denetçi raporunu inceleyip Yönetim Kurulunun ibrası hakkında karar vermek.
- Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan, tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin uygulanacak kurallar ile Merkezin işleyişine ilişkin usul ve esasları içeren düzenlemeleri ve bütçeyi inceleyip onaylamak.
- Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu Başkanı veya Denetçi, gerektiği takdirde Genel Kurulu toplantıya çağırabilir.
- Genel Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alır.

- Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin seçeceği bir,
- Sermaye Piyasası Kurulunun seçeceği bir,
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının seçeceği bir,
- Türkiye Noterler Birliğinin seçeceği bir,

arasından dört yıllığına seçilecektir. Süresi dolan üyeler yeniden seçilebilecektir.

İstanbul Tahkim Merkezinin yapılanması dikkate alındığında 20 kişilik bir Genel Kurul dikkati çekmektedir. Ayrıca, Genel Kurula üye gönderecek kurumların büyük bir bölümü milletlerarası tahkim ile yakın irtibat içinde olmayan kurumlardır. Bu sebeple, İstanbul Tahkim Merkezinin yapılanmasında en doğru yol, profesyonel yöneticiler ve tahkim uzmanların desteği ile milletlerarası tahkim merkezin kurularının oluşturulması, merkezin alt yapı çalışmalarının tamamlanması ve merkezin tanıtım çalışmalarına bir an önce başlanmasıdır.

III. İstanbul Tahkim Merkezinin Başarıya Ulaşması İçin Yapılması Gerekenler

A. Türk Tahkim Hukuku

Türk hukukunda milletlerarası tahkim ile ilgili düzenlemelerin başında 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunudur. Milletlerarası Tahkim Kanunu, UNCITRAL Model Kanun esas alınarak hazırlanmıştır. Milletlerarası Tahkim Kanununda UNCITRAL Model Kanunundan bazı farklılıklar olsa da bu farklılıkların çoğu İsviçre Tahkim Kanunundan esinlenmiştir. Başka bir deyişle Milletlerarası Tahkim Kanun milletlerarası tahkimin uygulaması ve ihtiyaçlarına uygundur.

İç tahkimi düzenleyen 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin maddeleri de aynı şekilde UNCITRAL Model Kanununda alınmıştır. Böylece sadece milletlerarası tahkim değil, iç tahkimi düzenleyen hükümlerimiz de milletlerarası tahkim uygulaması ve uygulamanın ihtiyaçlarına uygun hale gelmiştir.

Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yanı sıra Türkiye tahkim alanındaki milletlerarası hemen tümüne taraftır. Bunlar arasındaki en önemli sözleşme Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki 1958 tarihli New York Sözleşmesi'dir. Bunun yanı sıra Türkiye Milletlerarası Ticarî Hakemlik Konusundaki 1961 Tarihli Cenevre-Avrupa Sözleşmesi'ne de taraftır⁷.

Milletlerarası ticari tahkimin yanı sıra, Türkiye yatırım uyuşmazlıkları alanında son derece önemli çok taraflı ve iki taraflı milletlerarası anlaşmalara taraftır. Bunlar arasında en önemlisi "Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme" dir (ICSID). Bu Sözleşme milletlerarası alanda kabul görerek, yatırımların korunması alanında günümüzün en önemli düzenlemelerinden bir tanesi hâline gelmiştir⁸.

Görüldüğü gibi tahkim ile ilgili Kanunlar ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar dikkate alındığında Türkiye'nin tahkim mevzuatı açısından tahkim merkezi olma açısından prensip olarak herhangi bir eksikliğin bulunmadığı söylenebilir.

Türkiye açısından tahkim mevzuatı kadar önemli olan bir başka husus, mahkemelerin tahkime olan yaklaşımıdır. Bu sebeple Türk mahkemelerinin tahkime olan yaklaşımın incelenmesi gerekir. Türk mahkemelerinin yaklaşımı tahkime destek olunan durumlar ve mahkemelerin tahkim müdahalesi açısından ayrı ayrı incelenmesinde yarar vardır.

Öncelikle uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlendiği durumlarda dahi belirli durumlarda mahkemelerin desteğine ihtiyaç vardır.

⁷ Avrupa Sözleşmesi, daha ziyade tahkim anlaşmasının icra edilmesini, daha açık bir ifadeyle taraf devlet mahkemelerinin tahkim anlaşması bulunması durumunda, uyuşmazlığın çözümünde mahkemelerinin yetkili olmadığını ve hakem kararlarının ancak sözleşmede sayılan durumlarda iptal edilebileceğini kabul ettikleri bir sözleşmedir. Avrupa Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin sayısı, New York Sözleşmesi ile kıyaslandığında çok azdır.

⁸ Bu konuda bilgi için bkz.: **Schreuer, C. H.:** *The ICSID Convention: A Commentary*, Cambridge 2001, s. 1 vd.

Türk tahkim uygulaması incelendiğinde, mahkemelerin gerekli durumlarda gereken desteği sağladığı görülmektedir. Özellikle, ihtiyati tedbir ve haciz Kararları ya da süre uzatımı ve hakem ataması gibi konularda, mahkemeler, gereken desteği vermektedir.

En az mahkemelerin desteği kadar önemli olan bir başka konu, mahkemelerin hakem kararına müdahalesidir. Gerçekten mahkemeler, hakem kararının geçerliği veya icra edilebilirliğini etkileyen kararlar verebilirler. Bu sebeple Türk hukukunda mahkemelerin tahkime müdahalesinin incelenmesinde yarar vardır.

Öncelikle Türk hukukunda hakem kararlarına karşı başvurulacak tek yol iptal davasıdır. Taraflar iptal davasından feragat edebilirler. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca, "taraflar, iptal davası açma hakkından kısmen veya tamamen feragat edebilirler". İptal davası, ivade ve öncelikli yargılama usulüne tabidir. Buna karşılık uygulamada mahkemelerin iptal davalarını özel ve hızlı bir yargılama usulüne tabi tuttuğunu söylemek mümkün değildir.

Türk hukukunda hakem kararlarının iptali incelediğinde, iptal sebeplerinin en başında tahkim şartının geçerliliği ile ilgili sorunların yer aldığı görülmektedir. Gerçekten hem mahkemenin hem hakemlerin yetkilendirilmesi (seçimlik tahkim şartı)⁹, tahkim anlaşması yapmaya yetkili olmayan kişilerin imzaladıkları tahkim sözleşmeleri¹⁰,

⁹ Y11HD 12.4.2005 Tarihli 6686/3600 Sayılı Kararında tahkim şartında taraflara mahkemeye gitme yetkisi verilmesinin uyuşmazlığın çözümünde hakemin tek yetkili olarak görülmemesinin açıklık ve kesinlik unsuruna aykırı olmasından dolayı tahkim şartının geçersiz olduğunu belirtilmiştir. Açıklık ve kesinlik unsurunun tahkimin en esaslı unsuru olduğunu, bu unsurun taşımayan tahkim şartının geçersiz olacağını ve uyuşmazlığa bakma yetkisinin mahkemelere ait olacağına işaret etmiştir.

¹⁰ Tahkim anlaşması yapmaya yetkili olmayan kişinin imzaladığı tahkim anlaşması tahkim sonucunda karara bağlanmış olsa dahi bu durum, hakem kararının Türkiye'de tanınması ve tenfizi aşamasında Yargıtay nezdinde geçersiz tahkim anlaşması olarak bir bozma sebebi olarak görülmüştür. İlgili kararlar için bkz.Y11HD 17.4.2007 Tarihli 14428/6022 Sayılı Kararı ve Y19HD 21.5.2007 Tarihli 380/5114 Sayılı Kararı.

tahkim şartına taraf olmayan şirketlerin dava edilmesi¹¹ gibi durumlarda mahkemeler hakem kararının iptaline karar vermektedirler. Özellikle Türk hukukunda tahkim anlaşması genel vekâletname yeterli olmayıp, özel yetki aranması, milletlerarası tahkim uygulanmasında aşına olmayan bir durumdur.

Türk tahkim uygulamasında diğer hukuklardan farklı olan bir başka durum, tahkim süresi ile ilgilidir. Türk Hukukunda tarafların anlaşamaması durumunda süre uzatımı için mahkemeye müracaat edilmesi gerekli olup, süresinde verilmeyen hakem kararları için son derece ağır yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre, hakem kararı süresinde verilmezse söz konusu karar iptal edilebilecek, hatta tahkim şartı geçersiz hale gelecektir. Böyle bir durumda uyuşmazlığın çözümü için artık tahkime gidilemeyecek ve uyuşmazlık mahkemede çözümlenecektir. Kuşkusuz tarafların tahkimden önemli beklentilerinden biri uyuşmazlığın hızlı bir şekilde çözümlenmesidir. Bu sebeple, hakemin tahkim yargılamasını tahammül edilmeyecek derecede geciktirmesi hakemin reddi sebebi olabilir ve yeni bir hakem tayini ile tahkim yargılamasının arzu edilen sürate ulaşması sağlanabilir. Ancak tahkim süresinin mahkeme kararı olmaksızın aşılması durumunda, bütün tahkim prosedürünün boşa giderek hakem kararının geçersiz olması, hatta tahkim şartının iptal edilerek artık uyuşmazlığın (tarafların rızası hilafına) mahkemede çözümlenmesi, tahkim süresi ile ilgili olarak öngörülen çok ağır bir sonuçtur.

Tahkim uygulamamızda bir başka önemli konu kamu düzeni kavramıdır. Türk hukukunda kamu düzenine aykırılıktan dolayı iptal edilen veya tenfizi engellen hakem kararı sayısı çok fazla olmamakla birlikte, zaman zaman mahkemelerin kamu düzenine aykırılığın denetimi gerekçesiyle uyuşmazlığın esasını incelediği

¹¹ Y11HD 16.3.2001 Tarihli 10635/2020 Sayılı kararında bankaların ve şirketlerin ayrı hükmü şahsiyetleri olduğundan kendi adlarına hareket edip sözleşme imzalayan tarafların, sözleşmede taraf olmayan banka ve şirketleri de ilzam edecek bir tahkim sözleşmesi yapmalarının mümkün olmadığını, bu bakımından tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğuna karar vermiştir.

görülmektedir. Böyle bir yaklaşımını uluslararası tahkim merkezi hedefi ile örtüşmeyeceği açıktır.

Sonuç olarak yukarıda belirtildiği üzere, Türk tahkim mevzuatı çağdaş ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliktedir. Uygulamada zaman zaman milletlerarası tahkim uygulaması ile bağdaşmayan bazı kararlara rastlanmaktadır. Özellikle Yargıtay'ın bazı Daireleri tahkim konusunda oldukça olumlu kararlar verirken, bazı Dairelerin tahkim konusunda verdiği kararlar zaman zaman milletlerarası tahkim uygulaması ile örtüşmemektedir. Belirtmek gerekir ki, tahkim ile ilgili davalara Yargıtay'ın hangi Dairesinin bakacağı, uyumsuzluğun esasından hareketle belirlenmektedir. Oysa gerek iptal davasında, gerekse tenfiz davasında mahkemelerin esasa ilişkin bir inceleme söz konusu olmamaktadır. Bu sebeple, tahkim ile ilgili tüm kararları Yargıtay'ın tek bir dairesine göndermek, Yargıtay Daireleri arasında karar birliği sağlayacaktır. Görevlendirilen Yargıtay Dairesinin tahkim konusunda milletlerarası tahkimin beklentilerine uygun kararlar veren bir Daire olması, tahkimle ilgili uygulamadaki birçok sorunu çok kolay bir şekilde sona erdirecektir.

B. Tahkim Merkezi Kuralları

Yukarıda ifade edildiği üzere, dünyada hâlihazırda kurulmuş ve uygulamacılar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmakta olan tahkim merkezleri mevcuttur. İstanbul Tahkim Merkezinin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle hedef kitesinin ve bu hedef kitlenin beklentilerine ve ihtiyaçlarına uygun bir hizmet sunması gerekmektedir.

Tahkim Merkezi Kuralları hazırlanırken milletlerarası tahkimdeki çağdaş beklentilerin dikkate alınması gerekir. Esasında uygulamadaki birçok tahkim merkezinin kuralları birbiriyle son derece benzerdir. Mümkün olduğu kadar taraflara irade serbestisi tanımak yerinde olacaktır. Kurallar ile en öneki konulardan biri hakemlerin ve özellikle başhakem, tek hakem ve hakemini atmayan taraf için seçilecek hakemin nasıl belirleneceğidir. Burada (ITO Tahkimince olduğu üzere) kısıtlayıcı hakem listesi gibi uygulamalardan kaçınılmalı ve hakem atanmasında özellikle hakemin uzmanlığı, tarafların

yerleşim yeri ve hakemlerin milliyetleri dikkate alınarak tarafsız ve bağımsız hakem atanması gerekmektedir.

C. Tahkim Merkezinin Bağımsız, Özerk ve Şeffaf Yapılanması

İstanbul Tahkim Merkezinin uluslararası alanda kabul görebilmesi için bağımsız ve tarafsızlığından kuşku duyulmaması gerekmektedir. Özellikle hakem seçiminde veya taraflara eşit muamele gibi konularda sorun çıkması durumunda, merkez güvenilirlik ve tarafsızlığını yitirecektir. Bu sebeple, merkezin yapılanmasından başlayarak bağımsız ve özerkliğe azami önem gösterilmelidir. Ancak daha da önemlisi, uyuşmazlıklar gelmeye başladıktan sonra merkezin uygulamasının tarafsızlığa gölge düşürmemesidir.

Bugün gittikçe artan bir eğilimle tahkim kurumlarının yönetim kurulları farklı ülkelerden tahkim uzmanlarından oluşmaktadır. Başka bir deyişle belirli bir ülkede konuşlansa dahi, tahkim merkezinin yönetiminde farklı ülkelerden uzmanlar yer almaktadır. Böylece merkezin belirli bir devlet veya kurum etkisi altında olmadan, bağımsız ve tarafsız bir yapıya sahip olduğu konusunda kuvvetli bir mesaj verilmektedir.

D. Tahkim Merkezinin Altyapı, Donanım ve Sekretaryası

Mevcut tahkim merkezleri arasında önemli bir rekabet olduğu göz önüne alınırsa İstanbul Tahkim Merkezi'nin imkânlarının rekabet edebilecek durumda olması gerekir. Bunlar arasında en önemlisi, Sekretarya hizmetidir. Merkezin sekretaryasında görev yapacak hukukçuların özellikle yabancı dil(ler) açısından yeterli olması gerekmektedir. Bu kişilerin zamanda tahkim alanında eğitilmeleri gerekmektedir. Sekretarya'nın yanı sıra merkezin teknolojik donanımının ve internet sitesi gibi imkânlarının da iyi bir seviyede olması gerekir. En azından başlangıç aşamasında kurulacak tahkim merkezinin duruşma salonlarına sahip olması şart değildir. Zira henüz aktif değilken duruşma salonları için yatırım yapmak gerçekçi olmayabilir. Ayrıca, uygulamada tahkim duruşmalarının otellerde yapıldığı düşünüldüğünde, İstanbul bir otel ve konferans imkânları açısından birçok şehirden çok daha iyi durumdadır. Ancak

tahkim merkezi geliştikçe, merkezin kendi salonlarını uygulamalara sunması da söz konusu olabilir.

E. Tahkim Merkezinin Tanıtımı

İstanbul'da kurulacak tahkim merkezi coğrafi, ekonomik, bölgesel ve kültürel açıdan birçok avantaja sahip olacaktır.

Türkiye coğrafi konumu itibariyle tahkim merkezi olma açısından çok önemli bir bölgedir. Ortadoğu, Orta Asya'daki doğal kaynaklar ile Avrupa arasında köprü konumunda olan Türkiye, bu bölgeler arasındaki ticaret trafiğinin merkezi olmaya adaydır. Özellikle Türkiye'nin enerji yollarının üzerinde olması, ayrıca kendi pazarı dâhil Orta Doğu ve Orta Asya'daki birçok büyük pazara hitap eden ekonomisi, Türkiye'yi bölgenin sanayi ve ticaret merkezi olmaya doğru götürmektedir. Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu arasındaki büyüyen bu ticaret için gerek coğrafi, gerek bölgesel gerek kültürel açıdan Türkiye'den daha iyi bir merkez olamaz. İşte Türkiye'nin coğrafi, ekonomik ve kültürel açıdan bu merkezi konumu, tahkim merkezi için de önemli bir avantaj olacaktır. Zira Türkiye batılı ülkelere en yakın doğulu, aynı şekilde doğulu ülkeler için en yakın batılı ülke olma konumundadır. Türkiye'nin bu özelliğini kullanarak önemli bir tahkim merkezi olması mümkündür.

Tahkim merkezi olmak için bir başka koşul ulaşım kolaylığıdır. Türkiye coğrafi konumunun avantajı ve hava taşımacılığındaki atılımlarıyla önemli bir ulaşım merkezi olmuştur. İstanbul'dan dünyanın ticari açıdan önemli olan hemen her bölgesine doğrudan uçak mevcuttur. Daha önemlisi, Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya devletlerinin bir çoğuna ortalama 3 saat içinde ulaşılması mümkündür. Bütün bunlar İstanbul'da kurulacak olan bir tahkim merkezini cazip yapacak çok önemli etkenlerdir.

Türkiye'nin değerlendirmesi ve anlatması gereken bir başka olanak, bir çok ülke vatandaşı için vize aramaması veya havalında vize verilmesi gibi çok kolay usullere tabi tutmasıdır. Bugün tahkim merkezi olan Fransa, İngiltere veya İsviçre gibi ülkelerden vize alınmasının ne kadar zor ve pahalı olduğu herkesçe malumdur. Üstelik uygulamada (tahkim kurumundan gerekli davetiye ve yazılar

alınmasına rağmen) tanıklar, hatta avukatlar için dahi vize alınmasında son derece zorluklar yaşandığı hatta duruşmaya gidecek bu kişilerin vize başvurularının reddedildiği görülmektedir. Türkiye'nin Orta Doğu veya Orta Asya ülkelerine dolaşım özgürlüğü ve vize konularında çok önemli kolaylıklar tanıdığı kuşkusuzdur. Bu sebeple, ulaşım ve coğrafi avantajının yanı sıra, bölge ülkeleri ne dolaşım özgürlüğü alanında sağlanan bu kolaylık da Türkiye'de kurulacak bir tahkim merkezi için önemli bir avantaj olacaktır.

F. Devamlılık ve İstikrar

İstanbul Tahkim Merkezinin başarılı olmasındaki bir başka koşul devamlılık ve istikrardır. Diğer tahkim merkezleri gibi, İstanbul Tahkim Merkezi'nin ilk dönemleri de oldukça zor olacaktır. Gerek diğer merkezlerle rekabet etmek, gerek merkezin tanıtılması ve gerekse merkezin istenilen noktaya gelmesinin süre alacağı kuşkusuzdur. Bu sebeple, tahkim merkezinin başarılı olması için en azından belirli bir süre için sabırlı olmak gerekecektir.

İstanbul tahkim merkezinin başarılı olması için bir başka etken devamlılıktır. Taraflar, merkezin istikrarına ve devamlılığına güvenmek isterler. Uzun vadede çıkabilecek uyuşmazlıklardan dolayı tahkim merkezinin de uzun vadeli olması gerekmektedir.

G. İç Tahkimin Güçlendirilmesi

İstanbul'da bir milletlerarası tahkim merkezi kurulmasını destekleyecek en önemli etkenlerden biri iç tahkimin gelişmesidir. Türkiye'de iç tahkim olması gereken yerde değildir. Oysa Türkiye'nin kendi ekonomisindeki büyümenin tahkimin gelişmesine katkıda bulunması beklenirdi. Bu sebeple İstanbul Milletlerarası Tahkim Merkezi kurulurken, iç tahkimin ihmal edilmemesi gerekir. İç tahkimin gelişmesi, tahkim tecrübesi olan hukukçu ve hakem sayısını arttıracığı gibi, iş dünyasının tahkime daha yatkın olmasını sağlayacaktır. Üstelik Türkiye, kendi pazarının büyüklüğü ve ülkesindeki ticari hareketliliği ile iç tahkimin gelişmesi için son derece uygun bir konuma sahiptir. Bu sebeple Türkiye'de iç tahkimin

gelişmesi, doğal olarak Türkiye'yi milletlerarası tahkim merkezi olmaya daha yaklaştıracaktır.

H. Kurulacak Tahkim Merkezinin Tanıtılması

İstanbul'da kurulacak tahkim merkezinin başarılı olması ile ilgili bir başka konu, söz konusu merkezin tanıtımıdır. Kurulacak İstanbul Tahkim Merkezinin diğer tahkim merkezleri ile rekabet edebilmesi için, merkezin tercih edilmesinin nedenlerinin anlatılması, kısacası İstanbul Tahkim Merkezi'nin tanıtılması gerekmektedir.

Gerçekten İstanbul ticari ve kültürel açıdan çok hareketli bir merkezde bulunmaktadır. Bu nedenle doğal olarak geniş bir pazara sahiptir. Kurulacak İstanbul Tahkim Merkezinin tercih edilmesi için profesyonel pazarlama, reklam ve halkla ilişkiler çalışmaları ile merkezin avantajlarının anlatılması gerekmektedir. Bu pazarlama faaliyetleri içinde çeşitli konferans ve aktivitelerde stand açılması, bu tür aktivitelerin Türkiye'de yapılması sağlanarak sponsor olunması, tahkim dergilerinde merkezin tanıtılması, tahkim konulu uluslararası konferanslar düzenlenmesi, oyun dava (moot court) yarışmalarına ev sahipliği yapılması veya destek olunması, tahkim alanında uzmanlaşmış ve ün sahibi hukukçuların desteğinin alınması gibi faaliyetler örnek gösterilebilir.

Sonuç

Milletlerarası tahkim uygulamasında birçok tahkim merkezi birbiri ile rekabet etmektedir ve İstanbul'da kurulacak tahkim merkezi bu alanda kendisini büyük bir rekabetin içinde bulacaktır. Bu sebeple, özellikle ilk yıllarda merkezin başarısı için yoğun bir gayret gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tahkim merkezinin başarıya ulaşmasında merkezin devamlılığı ve istikrarı konusunda kullanıcılara güven verilmesi çok önemli olacaktır.

İstanbul Tahkim Merkezinin başarılı olması için donanım ve altyapı açısından diğer merkezlerle rekabet edebilecek seviyeye getirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, doğru kurgulandığı takdirde İstanbul tahkim merkezi özellikle Orta Doğu, Orta Asya ve Avrupa arasındaki ticari hareketlilik için alternatifi olmayan bir konuma sahip olacaktır. Türk Tahkim mevzuatı böyle bir merkez için gerekli düzenlemelere sahiptir. Türk Tahkim Hukuku ile ilgili sorunlar, tahkim ile ilgili davaların Yargıtay'ın sadece tek bir Dairesi'ne gitmesi ile çok kolay ve hızlı bir şekilde çözümlenebilir. Zira tahkim ile ilgili kararlar açısından Yargıtay Daireleri arasında önemli farklar vardır ve tahkim konusunda milletlerarası hukukun beklentilerine uygun kararlar veren bir Yargıtay Dairesi tahkim ile ilgili tüm kararlar için görevlendirildiğinde Türk Hukukunun tahkim ile ilgili bir çok sorunu hızlı ve kolayca çözümlenecektir.

İstanbul Tahkim Merkezi şu andaki yapılanması ile 20 kişilik bir Genel Kurul ile kurulmaktadır. İstanbul tahkim Merkezinin profesyonel, özerk, uzmanlardan oluşan ve milletlerarası nitelikli bir yapılanmaya gereksinimi vardır. İstanbul Tahkim Merkezi'nin yapılması etkin karar alabilme, şeffaflık, uzmanlık ve nötr olma esası dikkate alınarak yapılmalıdır. Zira özellikle başlangıç aşamasında tahkim merkezinin kurallarının yapılması, alt yapısının kurulması tanıtılması gibi son derece önemli görevler bulunmaktadır.